

Doina Alexa, Ion Nistor – dimensiunile personalității politice și culturale, Rădăuți, Editura Institutului Bucovina-Basarabia, 2000, 240 p.

Destinul istoric excepțional al Bucovinei, zonă strategică de interferență a influențelor culturale est și central-europene, a suscitat un interes cu totul aparte din partea istoricilor români și străini. Acest interes a fost concretizat prin apariția unui număr uluitor de lucrări consacrate acestei regiuni relativ reduse ca întindere (10.500 km²). De aceea, putem conchide (cu o cuvenită marjă de eroare), că dintre toate provinciile istorice românești, Bucovinei i s-au consacrat cel mai mare număr de cărți, studii sau articole, inventariate până în anul 1990 de neobositul cercetător Erich Beck¹. În cele ce urmează, vom analiza o monografie dedicată savantului, dascălului și omului politic Ion Nistor, personalitate de primă mărime în istoria Bucovinei secolului XX.

¹ Erich Beck (1966), *Bibliographie zur Landeskunde der Bukowina. Literatur bis zum Jahre 1965*, Muenchen; Idem (1985), *Bibliographie zur Kultur und Landeskunde der Bukowina. Literatur aus den Jahren 1965-1975*, Dortmund; Idem (1999), *Bibliographie zur Kultur und Landeskunde der Bukovina. 1976-1990*, Wiesbaden.

Lucrarea analizată în paginile următoare conține un *Cuvânt Înainte* (p. 5-8), o *Introducere* (p. 9-12), patru mari capitole tematice intitulată *Activitatea istoriografică* (p. 13-70), *Ion Nistor în acțiunea pentru realizarea Marii Uniri* (p. 71-118), *Profesorul și îndrumătorul cultural* (p. 119-173), *Ion Nistor, omul politic* (p. 174-223), *Concluziile finale* (p. 224-229), lista de *Abrevieri* (p. 230) și *Bibliografia* (p. 230-235) folosite, un rezumat în limba engleză (p. 236-237) și o interesantă *Notă* (p. 238-239) a editorului acestei lucrări, Mihai Pânzaru-Bucovina. Abundența informațiilor conținute în paginile acestei lucrări nu ne permite realizarea unei recenzii amănunțite. De aceea, vom utiliza ca metodă de lucru prezentarea unor informații și judecăți de valoare reprezentative pentru fiecare capitol, însoțite de considerațiile noastre personale.

Inspirat și doctul *Cuvânt Înainte* semnat de prof.univ.dr. Mihai Iacobescu se deschide cu prezentarea opiniilor unor mari istorici (V. Pârvan, N. Iorga, N. Stoicescu și Al. Zub) despre opera și personalitatea lui Ion Nistor (p. 5). În continuare, universitarul sucevean punctează succint meritele lucrării semnate de Doina Alexa, arătând că ea a întreprins „o impresionantă investigație, posibilă numai după evenimentele din 1989” (p. 6) și că în această lucrare „sunt urmărite și relevate pentru prima oară inițiativele și preocupările lui Ion Nistor ca ministru delegat pentru administrația Bucovinei, între anii 1918-1926, ca senator în Parlamentul român, ministru al Lucrărilor Publice (1927-1928), al Minorităților Etnice (1933-1934), al Sănătății și Ocrotirilor Sociale (1934-1936), al Muncii (1936-1937), al Cultelor și Artelor (1939-1940) etc” (p. 7). Două judecăți de valoare relative la participarea lui Ion Nistor la viața politică românească și o apreciere favorabilă privind utilitatea acestei cărți care „adaugă noi posibilități de cunoaștere și evaluare a personalității lui Ion Nistor (p. 8), însoțită de o alta la fel de favorabilă relativă la activitatea „Institutului Internațional de Studii și Cercetări Științifice privind Basarabia și Bucovina” din Rădăuți încheie acest frumos cuvânt introductiv.

În *Introducere*, autoarea ne arată că „.... Ion Nistor a revenit în atenția istoriografiei oficiale românești din jurul anilor '80. Istoriografia din acei ani era axată cu precădere pe studierea mișcării naționale românești și a momentului 1918. În cadrul acestui studiu se căuta reliefarea unor anumite consonanțe între operele acestor personalități și noul discurs istoriografic, care se voia fortificat prin reintegrarea în circuitul științific a scrierilor semnate de vechile prestigii în materie” (p. 9). În continuare, sunt subliniate elementele de noutate ale acestei lucrări în domeniul documentării și interpretării, se rezumă succint conținutul capitolelor sale și se arată că demersul științific are drept scop studierea plenară a personalității lui Ion Nistor, inclusiv cu elementele sale negative. Relativ la acest ultim aspect, autoarea arată că în lucrare se urmărește „plasarea corectă a lui Ion Nistor în cadrul evenimentelor din epoca sa. Deși am apreciat activitatea sa ca fiind în general meritorie, nu am ezitat să înfățișăm și acțiunile mai puțin reușite sau chiar eșuate din cariera sa, conferind astfel imaginea unei personalități cu calități și limite, încadrată epocii în care a trăit...” (p. 11). Citirea acestei lucrări demonstrează că autoarea și-a respectat acest angajament științific și deontologic. Recomandăm citirea cu atenție a acestei *Introduceri* deoarece ea prezintă în nuce esența lucrării.

Capitolul I al acestei lucrări conține patru subcapitole intitulată *Ascendența și primele învățăături* (p. 13-18), *Cariera universitară* (p. 19-32), *Academia Română. Coordonatele activității istoriografice* (p. 33-38) și *Opera istorică* (p. 39-62). Aceste subcapitole sunt însoțite de trimiteri bibliografice abundente (p. 62-70). În primul dintre ele sunt prezentate amplu, de multe ori pe baza unor date arhivalice, copilăria și adolescența lui Ion Nistor. Rezumate la esențial, informațiile expuse arată că viitorul istoric și om politic s-a născut la 4/16 august 1876 în comuna Vicov de Sus, cătunul Bivolărie într-o familie numeroasă (13 sau 14 copii), cu posibilități materiale modeste (p. 13) și că a urmat între anii 1884-1886 cursurile școlii primare din comuna natală, pe care le-a continuat la școala primară din Rădăuți în perioada 1886-1889, prilej cu care s-a familiarizat și cu limba germană (p.14). În perioada 1889-1897 și-a continuat studiile la Liceul de Stat cu limba de predare germană din Rădăuți – *K.u.K Staats-Gymnasium* – (p. 15). Autoarea reproduce o serie de

calificative obținute în timpul liceului de Ion Nistor, ca și cele conținute de „certificatul de maturitate” obținut la absolvirea acestuia (p. 16 și 18). În cel de-al doilea subcapitol sunt prezentate principalele momente ale carierei universitare ale lui Ion Nistor, care a frecventat cursurile Universității din Cernăuți, secțiile istorie și geografie „începând cu semestrul de iarnă al anului 1897 și până la 31 iulie 1902” (p. 20). Aflăm că în vara anului 1903 Nistor a susținut „examenul de capacitate pentru istorie și geografie în limbile română și germană, care echivala cu licența instituțiilor de învățământ superior românești” (p. 22) iar în anul 1908 s-a înscris în semestrul de iarnă la Universitatea din Viena pentru a-și pregăti disertația de doctorat sub conducerea slavistului și bizantinologului Constantin Jirecek (p. 25). Descrierea obținerea titlului de doctor în filozofie al universității vieneze la 22 martie 1909 (p. 25-26) cu teza *Die moldauischen Ansprüche auf Pokutien* (Pretențiile moldovenești asupra Pocuției), a tribulațiilor legate de obținerea abilitării/docenței (3 iulie 1911) și a unei catedre universitare la Universitatea din Cernăuți sunt prezentate cu lux de amănunte în acest subcapitol (p. 26-32), din care o să reproducem o judecată de valoare.

„Ion Nistor și-a desăvârșit formația sub influența și în atmosfera unor centre universitare de mare prestigiu și a unor personalități de prim rang ale slujitorilor zeiței Clio, dorind să recepteze tot ceea ce i se părea util pentru cercetarea și scrierea istoriei. Din centrele germane dobândește erudiția și rigurozitatea cercetării migăloase a izvoarelor și metoda investigării și criticii informațiilor, în timp ce de la marii istorici români, Onciul, Iorga, Bogdan ia, într-un moment crucial al evoluției societății românești, spiritul necesar cunoașterii și reconstituirii istoriei românilor din întreg spațiul vechii Dacii” (p. 32). Subcapitolul 3 descrie în amănunt chestiunile legate de alegerea lui Ion Nistor ca membru corespondent (18 mai 1911) și activ (19 mai/1 iunie 1915) al Academiei Române. Ultimul subcapitol se ocupă cu prezentarea și analiza generală a operei istoricului bucovinean, concretizată în „aproximativ 200 de publicații de izvoare, monografii, studii, sinteze, articole de reviste și ziare, la care se adaugă 104 conferințe și discursuri nepublicate” (p. 39). Autoarea arată totodată că opera istorică a învățatului bucovinean „poartă amprenta a doi factori fundamentali: 1. formarea lui Ion Nistor la școala austriacă și sub auspiciile triadei critice (D. Onciu, I. Bogdan, N. Iorga). 2. apartenența lui la generația istoricilor care până la 1918 și-au dedicat o bună parte a operei și activității înfăptuirii Marii Uniri” (p. 39). În acest subcapitol este reprodusă și o clasificare a lucrărilor lui Ion Nistor, înfăptuită de universitarul sucevean Mihai Iacobescu. În viziunea acestuia, opera istoricului bucovinean se compune din „culegeri de documente și aprecieri asupra istoriografiei ca instrument de lucru; lucrări privitoare la aspectele de istorie a românilor în general; lucrări privind istoria Bucovinei; lucrări despre românii din afara granițelor naționale” (p. 43). Cititorul interesat de opera științifică a lui Ion Nistor va putea consulta cu folos acest subcapitol.

Capitolul II conține trei mari subcapitole intitulate *Activitatea desfășurată în Bucovina în perioada 1897-1914* (p. 71-91), *Perioada anilor 1914-1918* (p. 91-102) și *Rolul lui Ion Nistor în realizarea unirii Bucovinei cu România* (p. 102-113), însoțite de notele bibliografice (p. 113-118). Acest capitol se deschide cu o apreciere a lui Iuliu Maniu, care arată că Ion Nistor s-a aflat „printre acei a căror minte și prevedere politică, neamul românesc a știut într-un moment decisiv să aleagă cărarea cea adevărată, care a dus la triumful desăvârșit al națiunii române” (p. 71). În primul subcapitol este analizată activitatea lui Ion Nistor în cadrul Societății academice „Junimea” din Cernăuți, unde devine bibliotecar (1897) și președinte al acesteia în anii 1898-1899 (p. 73), arătându-se totodată că în perioada 1899-1900, în timpul satisfacerii stagiului său militar și mai târziu, în timpul specializării sale la Viena, a fost membru activ, iar mai apoi emerit în Societatea „România Jună” (p. 74). Nucleul acestui subcapitol este constituit de prezentarea amănunțită a activității lui Ion Nistor la revista „Junimea Literară”, publicație ce a apărut în perioada ianuarie 1904-august 1914 avându-l ca redactor responsabil pe Ion Nistor, secondat din septembrie-octombrie 1908 de George Tofan. Autoarea relevă rolul lui Ion Nistor și al tinerilor săi colaboratori în transformarea „Junimii Literare” într-o citadelă de acțiune proromânească. Această acțiune a fost

concretizată prin combaterea „aşa-numitei *doctrine bucoviniste* ce tindea la împăcarea spiritelor cu stările de lucruri existente în provincie” (p. 78), relevarea rolului și activității personalităților marcante ale românilor bucovineni, „efortul de sincronizare cu evoluția culturală din Vechiul Regat” și „înfățișarea celor mai semnificative evenimente ale vieții culturale românești, sub toate aspectele ei” (p. 79). În continuare, este amplu analizat rolul lui Ion Nistor în crearea unei Catedre de istoria românilor la Universitatea din Cernăuți, catedră al cărei titular a și devenit în cele din urmă în 1912 (p. 80-84), rolul său în organizarea unor conferințe pe teme culturale diverse, a unor cursuri de popularizare a istoriei, în îndrumarea învățătorilor și profesorilor din Bucovina etc (p. 85-89). Acest subcapitol se încheie cu descrierea tribulațiilor refugierii lui Ion Nistor, începând cu noiembrie 1914, în regatul României (p. 89-91).

În cel de-al doilea subcapitol sunt analizate acțiunile lui Ion Nistor de sprijinire a românismului desfășurate în București, Moldova și Basarabia. Astfel, autoarea arată că după stabilirea la București, Ion Nistor a înființat, împreună cu George Tofan, Ion Grămadă și Iorgu Toma, „Comitetul refugiaților bucovineni”, al cărui președinte a și devenit. Acest comitet, împreună cu „Asociația bucovineană”, dorea să desfășoare „o vie propagandă pentru orientarea opiniei publice românești în vederea susținerii idealului național, în sensul grabnicei reuniri a Bucovinei cu România” (p. 91). Conform datelor oferite de această lucrare, omul de cultură bucovinean „a elaborat și susținut în anul 1915 proiectul constituirii unui institut de studii referitoare la românii din afara granițelor Regatului” (p. 92), nematerializat însă în practică. De asemenea, și-a continuat activitatea sa publicistică și editorială, susținând și câteva comunicări la Academia Română (p. 93-94). Acest interesant subcapitol se încheie cu prezentarea acțiunilor și inițiativelor pe tărâm politic și cultural desfășurate de Ion Nistor în timpul refugiului său în Basarabia.

În ultimul subcapitol este prezentat rolul lui Ion Nistor în realizarea unirii Bucovinei cu România din 1918, rol admirabil sintetizat de Nicolae Iorga: „Nistor a lucrat în trei direcții pentru Unirea de astăzi: „Întâi, el a dat ca scriitor istoric și ca profesor de gimnaziu, pe urmă de universitate, românismului din Bucovina o încredere în sine pe care străinii nu izbutiră a o slăbi (...) Al doilea, pentru ca această conștiință să producă o luptă și această luptă să capete adevăratul ei organ, el s-a ridicat împreună cu Pușcariu pentru a curăța atmosfera morală de otrava înăbușitoare a onciulismului (politica de împăcare cu ucrainenii promovată de Aurel Onciu, nota ns.), deprins a pacta cu dușmanii noștri naționali, numai să-și atingă scopurile de partid... În al treilea rând, Nistor, în deosebire de alții, a îndreptat de la început, hotărât spre noi, pe bucovineni, prea mult deprinși a-și căuta mântuirea la Viena ... (p. 112). Acest subcapitol are meritul de a limpezi chestiunea controversată a rolului lui Iancu Flondor și Ion Nistor în realizarea unirii Bucovinei cu România, cuantificând meritele fiecăruia.

Capitolul III se divide în subcapitolele intitulate *Activitatea didactică* (p. 119-130), *Reorganizator și rector al Universității din Cernăuți* (p. 131-145), *Ctitor și îndrumător cultural* (p. 145-168), urmate de notele bibliografice (p. 168-173). Primul subcapitol oferă cu lux de amănunte, informații privind traseul didactic al acestui mare dascăl al Bucovinei. În cele ce urmează, vom prezenta cititorului în mod sumar câteva date relative la această chestiune. Aflăm astfel că „prin adresa din 24 octombrie 1901 emisă de ministerul austriac de resort, Ion Nistor este numit profesor suplinator de istorie și geografie la Liceul de Stat din Cernăuți, unde a funcționat până în 1904” (p. 119).

După susținerea examenului de capacitate pentru istorie și geografie, Nistor a fost numit „profesor titular provizoriu” la Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava unde a funcționat în perioada 1 septembrie 1904-30 august 1907 (p. 120). În urma unui ordin al Ministerului Instrucțiunii din 8 iunie 1907, învățatul bucovinean a fost transferat la Școala Reală Superioară Ortodoxă din Cernăuți, în calitate de profesor titular pentru disciplinele de istorie și geografie (p. 122). În anii 1908-1911, Ion Nistor a avut diferite concedii pentru studiu în Austria sau Germania, iar la 14 august 1912 a fost

numit – prin decret imperial – profesor agregat la „Catedra de istorie sud-est europeană cu deosebită privire la români” (p. 122-123), fiind numit profesor definitiv abia la 24 mai 1914 (p. 126). Plecarea în România cu ocazia izbucnirii războiului i-a întrerupt activitatea sa didactică, ce a fost reluată în Basarabia, la Odessa, în perioada noiembrie 1917-martie 1918 (p. 126). În mod firesc, în anul 1919-1920 Ion Nistor și-a reluat activitatea la Universitatea din Cernăuți, fiind titular al Catedrei de Istorie a Românilor până în anul 1940 (p. 128). Datorită cedării Bucovinei din iunie 1940, activitatea didactică a profesorului bucovinean a fost temporar întreruptă. Începând cu 1 octombrie 1940 a fost încadrat în mod provizoriu la Catedra de Istoria Românilor de la Universitatea din București, de unde este pus în retragere din oficiu, pentru limită de vârstă, începând cu data de 1 octombrie 1941. Cu toate acestea, „a rămas totuși profesor onorific și membru în corpul didactic al Facultății de Litere și Filosofie din București de unde a fost exclus în anul 1948 (p. 130).

Subcapitolul al doilea prezintă strădaniile deosebite ale savantului bucovinean pentru românizarea vieții intelectuale la Universitatea din Cernăuți, care urma să reprezinte, în viziunea sa, „un focar de cultură și civilizație românească, menit să răspândească razele sale de lumină asupra întregii regiuni septentrionale a iubitei noastre patrii” (p. 132). Autoarea prezintă și o frumoasă apreciere a lui Romulus Cândea privind principalele realizări ale universității cernăuțene în primii zece ani de administrație românească. Deoarece această apreciere reprezintă chintesența activității lui Ion Nistor la Universitatea din Cernăuți, o reproducem în cele ce urmează. „Numai prin patriotismul și optimismul, uneori înșelat și strădaniile într-adevăr unice ale lui Ion Nistor avem puțința de a ne bucura astăzi de o universitate”, deoarece, aprecia el, Ion Nistor „toată vremea și-a pus sufletul pentru această universitate, a liberat-o de cătușe, a îmbogățit-o, a completat-o (p. 137).

Ultimul subcapitol evidențiază activitatea neverosimil de laborioasă și productivă a lui Ion Nistor în domeniul sprijinirii și promovării culturii din Bucovina. Autoarea evidențiază activitatea învățatului bucovinean desfășurată în cadrul societăților culturale „Junimea”, „Școala Română”, „Societatea pentru cultură și literatură română din Bucovina” (p. 145-150) și implicarea sa în activitatea gazetei „Glasul Bucovinei” (p. 150). Sunt prezentate strădaniile lui Ion Nistor legate de promovarea activității Teatrului Național din Cernăuți (p. 152-154) și eforturile sale sisifice legate de organizarea activității unei Direcții Regionale la Arhivele de Stat din Cernăuți, eforturi rămase din păcate fără nici un rezultat (p. 154-158). Cu lux de amănunte este prezentată inițiativa lui Ion Nistor de înființare a Institutului de Istorie și Limbă de pe lângă Universitatea de Stat din Cernăuți (p. 159-160), sprijinirea publicației „Codrul Cosminului” (1924-1939), conferințele și cursurile sale de popularizare (p. 159-164). Acest subcapitol se încheie cu prezentarea activității cultural-științifice a savantului bucovinean din ultima sa parte a vieții sale de persoană publică, legate mai cu seamă de numirea sa la 23 mai 1945 în funcția de conservator (director) al Bibliotecii și Colecțiilor Academiei Române (p. 167).

Capitolul IV conține subcapitolele intitulate *Ministru delegat cu administrația Bucovinei* (p. 174-195), *Fondator și președinte al Partidului Democrat al Unirii* (p. 195-200), *Parlamentar și ministru liberal* (p. 200-218), urmate de notele bibliografice aferente (p. 218-225). În primul subcapitol este tratată activitatea lui Ion Nistor ca ministru de stat fără portofoliu pentru administrația Bucovinei cu sediul mai întâi la București și apoi la Cernăuți, funcție deținută până la 2 mai 1920 și, totodată, sunt analizate pentru prima dată pe larg în literatura de specialitate motivele conflictului său cu Iancu Flondor, conflict ce a prilejuit demisia acestuia din funcția de ministru de stat fără portofoliu cu sediul la Cernăuți. Conflictul cu Iancu Flondor a fost un conflict nu numai de persoane, ci și de idei generale legate de politică și administrație. Ion Nistor a fost reprezentantul curentului centralist, ce susținea necesitatea integrării cât mai grabnice a Bucovinei în structurile statului român iar Iancu Flondor a reprezentat curentul autonomist, ce se pronunța pentru o integrare mai lentă a acestei provincii în aceleași structuri (vezi în special p. 174-178). Al doilea subcapitol se ocupă pe larg de activitatea Partidului Democrat al Unirii, „constituit cu ocazia unei adunări ținute la

15 septembrie 1919 în Palatul Administrativ din Cernăuți de către gruparea centralistă a lui Ion Nistor” (p.196), care a fuzionat cu Partidul Național Liberal începând cu 21 ianuarie 1923 (p. 199). Relativ la această fuziune, autoarea conchide: “fără îndoială că opțiunea lui Ion Nistor pentru cel mai puternic partid al perioadei interbelice a fost unul din factorii importanți ai ascensiunii pe care acesta a cunoscut-o în ierarhia de stat a României întregite” (p. 200). Ultimul subcapitol prezintă în general activitatea lui Ion Nistor de parlamentar și ministru liberal (senator în Parlamentul român, ministru al Lucrărilor Publice (1927-1928), al Minorităților Etnice (1933-1934), al Sănătății și Ocrotirilor Sociale (1934-1936), al Muncii (1936-1937), al Cultelor și Artelor (1939-1940) etc. Valoarea deosebită a acestui subcapitol este dată de reproducerea de pasaje din partea a doua a memoriilor inedite ale istoricului bucovinean (*Note autobiografice. Amintiri din închisoare*) relative la perioada sa de detenție (5/6 mai 1950-6 iunie 1955) și la umilințele îndurate din partea regimului comunist de după ieșirea sa din închisoare. Lucrarea se încheie cu concluzia tristă că după ieșirea sa din închisoare Ion Nistor nu a fost sprijinit de nici unul din foștii săi studenți sau prieteni ce dețineau funcții de răspundere și “grav bolnav, profund marcat de încercările inumane prin care a fost obligat să treacă în ultimii ani ai vieții” (p.218) a murit pe data de 11 noiembrie 1962.

Concluziile rezumă lapidar elementele esențiale din biografia lui Ion Nistor, ale cărei preocupări relative la istoria comerțului moldovenesc în secolele XIV-XVI s-au înscris „printre cele mai avansate tendințe istoriografice ale momentului vădind, în cadrul direcției critice din istoriografia românească, elemente aparținând celebrei școli de la *Annales*” (p. 226). Lucrarea se încheie cu o amplă judecată de valoare sumativă cu privire la rolul lui Ion Nistor în viața culturală și politică a României, din care vom reproduce doar finalul, în care se arată că „Ion Nistor a fost o personalitate de excepție a perioadei interbelice, la fel de valoros ca istoric, pedagog, îndrumător cultural și om politic. Prin cartea de știință, Catedră sau tribună, prin ctitorirea, conducerea sau sprijinirea unor instituții, cât și prin opera politică nemijlocită, Ion Nistor a stat întreaga sa viață în slujba făuririi, consolidării și apărării integrității statului român” (p. 229).

La sfârșitul acestei recenzii, câteva concluzii se impun cu necesitate. În lucrarea istoricului sucevean Doina Alexa sunt tratate, într-un stil ce îmbină rigoarea științifică cu frumusețea expunerii, o serie de probleme importante ce interesează mai cu seamă istoria Bucovinei din perioada interbelică. Aceste probleme nu au putut fi corect tratate până în 1947 deoarece patima și subiectivismul inerente actorilor efectivi ai vieții politice și culturale românești de atunci, ca și lipsa unor cercetări arhivale sistematice, a îngreunat emiterea unor aprecieri lucide și, deci, obiective. Vitregia vremurilor manifestată în perioada 1948-1989, când scrierea istoriei românești a fost tarată de o serie de constrângeri ideologice interne și politice externe, a făcut imposibilă desfășurarea de cercetări sistematice atîngătoare la istoria contemporană a Bucovinei. De aceea, cartea alcătuită de Doina Alexa după aceste două perioade istorice nefaste pentru scrierea obiectivă a istoriei Bucovinei, acoperă o lacună de documentare și interpretare a vieții și activității unei personalități ce a avut un rol major în istoria interbelică a acestei provincii. În mod practic, această lucrare sumativă este una de **pionierat**, practica demonstrând că în cazul acestui gen de lucrări calitățile sunt însoțite în mod inevitabil și de imperfecțiuni. Aceste imperfecțiuni sunt legate mai ales de imposibilitatea unei documentări strict exhaustive, ce se realizează de regulă numai într-o etapă ulterioară apariției lucrării de pionierat. Trecând peste unele mici imperfecțiuni ale lucrării, mai cu seamă de ordin stilistic, considerăm că aceasta se constituie într-o realizare notabilă a istoriografiei române contemporane iar autoarea merită cu prisosință omagiul cititorilor îndrăgostiți de istoria Bucovinei.

Florin Pintescu